

Interviewet og hvad så? En kritisk analyse af Asmaa Abdol-Hamids betingelser for selvfremstilling

Jørgensen, Signe Kjær

Published in:
Tidsskrift for Islamforskning

Publication date:
2010

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Jørgensen, S. K. (2010). Interviewet og hvad så? En kritisk analyse af Asmaa Abdol-Hamids betingelser for selvfremstilling. *Tidsskrift for Islamforskning*, 4(2), 77-103.

Interviewet og hvad så?

En kritisk analyse af Asmaa Abdol-Hamids betingelser for selvfremsstilling¹

Muslimske folketingskandidater har haft det svært i den offentlige debat, senest i 2007 har Enhedslistens Asmaa Abdol-Hamid været udsat for kritik. I denne artikel undersøger jeg, hvordan en række kritiske spørgsmål påvirkede mange danskeres forståelse af hende. Med værktøjer fra kritisk diskursanalyse viser jeg, hvordan en journalist placerer hende i et spændingsfelt af fordomme og mistænkeliggørelse, som gør det svært for hende at formulere sig offensivt og klart om sine politiske visioner.

Regeringsskiftet i 2001 var baseret på en styrkelse af forskellen mellem begreberne 'dansker' og 'muslim' (Yilmaz 2006, Borre & Andersen 2003). Denne begrebslige splittelse afspejles i samfundet, hvor der generelt er stor forskel på de muligheder som danske muslimer har sammenlignet med andre danskere. Den offentlige debat er et af de steder, hvor denne ulighed i muligheder kommer til udtryk. Flere studier har vist, at den danske presse, selv om enkelte aviser adskiller sig, har en indvandrerkritisk og på nogle områder specifikt islamkritisk redaktionel linje (Andreassen 2005:11-12, Hjarvard 2007:49). Det er uden tvivl en af årsagerne til, at så få muslimer taler om deres tro i den offentlige debat, og at de, når de indimellem gør det, ofte gør det fra defensive positioner (Jørgensen 2010c, Mikkelsen 2008:169, Hervik 2001). Jeg vil analysere betingelserne for at fremstille muslimsk identitet i Politiken d. 23. september 2007 for at skabe en bedre forståelse af muslimers muligheder for at tale om sig selv og deres tro.

Mit fokus er på de betingelser, som kan aflæses fra et interview med Asmaa Abdol-Hamid (AAH), og de er særligt interessante at analysere, fordi AAH er muslim, bærer tørklæde, har udtalt sig uklart om homoseksuelles ret til at få børn og samtidig er venstreorienteret, socialist og feminist. Disse karakteristika har gjort, at hun både er blevet opfattet som en reaktionær og som en progressiv muslimsk folketingskandidat, og disse forskellige fortolkninger af hendes identitet, som journalistens spørgsmål også afspejler, viser noget om de forståelsesmæssige udfordringer, praktiserende muslimer møder i den danske offentlighed.

De kritikpunkter, som jeg aflæser i journalistens spørgsmål, viser yderligere noget om Politiken. Politikens redaktionelle linje er generelt karakteriseret ved kritik af religion og ortodokse praksisser men med udstrakt tolerance over for kulturelle mindretal, herunder jøder og i stort omfang muslimer (interview med Jacob Fuglsang og interview med Tøger Seidenfaden). Avisen er derfor

kritisk over for religion i det omfang, redaktionen og journalisterne² vurderer, at den undertrykker og hæmmer, mens de fremmer ønsker om mulighed for at dyrke selvvalgt religion og kultur. Avisen er således det, man almindeligvis betegner som 'indvandrervenlig' og dens partipolitiske sympatier har i årene 2001-2007 konvergeret med Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten.³ Interviewet med AAH er velegnet til at afdække, hvordan afvejningerne af kritik og tolerance foretages i efteråret 2007, da positionen som folketingskandidat afføder ekspliciterede forventninger om særlige holdninger. Jeg antager videre, at mine analyser viser de generelle betingelser for debatten om AAHs folketingskandidatur i Politiken i efteråret 2007, fordi jeg antager, at avisen her har en kontinuerlig redaktionel linje. De få måneder er afgrænset af stiftelsen af et religionskritisk, Asmaa-kritisk netværk i Enhedslisten i september 2007, som tydeliggjorde en ny position i den årelange debat om AAH, og folketingsvalget d. 13. november 2007, hvor debatten om hende endte, fordi hun ikke blev valgt.

Jeg begynder med at redegøre for mit teoretiske udgangspunkt. Herefter følger min analyse af det konkrete interview, og efterfølgende anfører jeg fem kritikpunkter af journalistens spørgsmål. Afslutningsvist reflekterer jeg over Politikens holdninger, som jeg aflæser dem fra interviewet.

Teoretiske overvejelser

Jeg anvender diskursanalyse som metode. Diskursanalysens særlige kvalitet sammenlignet med f.eks. hermeneutiske tekstlæsningsmetoder er, at den giver mulighed for at forstå, hvilke effekter sproglig interaktion har for identitets- og meningsproduktion uafhængigt af, hvordan de talende personer selv opfatter situationen. Forskeren har derfor gode muligheder for at undersøge, hvordan deres tale påvirker deres forståelse af sig selv og deres omverden.

Diskurs, identitet og social kategori

Jeg anvender kritisk diskursanalyse for at forstå, hvordan de diskurser, der inden for den sociologiske diskursteori (Laclau & Mouffe 1985) antages at flyde tilfældigt rundt mellem hinanden, forhandles, styrkes og svækkes med enkelte personers artikulationer. Dette er særligt vigtigt, fordi det er et enkelt interview, jeg analyserer, og hvor det derfor er nødvendigt at fokusere på enkeltpersoners handlinger (Fairclough 1992, Fairclough 1998 [1989]:38-39). Selvom Norman Fairclough understreger individets handlekraft, siger han dog ikke, at sproglige strukturer (diskurser) ikke påvirker en persons identitet (Fairclough 1992:91). Jeg antager derfor, at diskurser påvirker ens selvopfattelse, men også at selvopfattelser med tiden vil lagre sig i enkelte personers

selvforståelse og derigennem påvirke, hvilken identitet en person kan blive tilskrevet. Individets identitet antages derfor på sigt at fremstå relativt ensartet og forudsigelig (Dijk 2009:72). Diskursers identitetstilskrivning kan på et kollektivt plan anskues som produktion af sociale kategorier, ss. 'studerende', 'feminist' eller 'muslim'. Ligesom for de individuelle identiteter, er sociale kategorier også noget som forandres, men som alligevel, fordi selvopfattelser lagres, er noget, der i et vist omfang kan tjene til at afgrænse mennesker med en dominerende identitet i forhold til andre (jf. Yilmaz 2006:64). I denne artikel afgrænser jeg konkret medarbejdere på Politiken i forhold til AAH, og hvor sidstnævnte anskues som medlem af en social kategori af praktiserende danske muslimer.

Diskurser og institutioner

Ud over at jeg antager, at individer påvirker diskursartikulation, antager jeg også, at institutioner præger diskursartikulation. På den måde sikrer institutionerne en form for orden og forudsigelighed i hverdagen (March & Olsen 1989). For at tage højde for institutionernes betydning, anvender jeg to forskellige betydninger af begrebet diskurs. Jeg forstår både diskurs som en samling af specifikke ytringer, som deler en fælles identitet, men jeg forstår også diskurs som noget, der kan indfanges inden for bestemte institutioner, f.eks. 'regeringens diskurs', som betegner ytringer som fremsættes af regeringen (Fairclough 1992:4-5).

Diskurser i den førstnævnte forstand definerer jeg som "*different perspectives on the world, and they are associated with the different relations people have to the world, which in turn depends on their positions in the world, their social and personal identities, and the social relationships in which they stand to other people*" (Fairclough 2003:124). Fra definitionen ses, at Fairclough forstår diskurs som en del af bredere social praksis. En diskurs antages at bestå af lighedsrelationer (ækvivalens) mellem forskellige ord, som opnår en enhed og helhed ved, at de knyttes sammen. Diskursen kan adskilles fra andre diskurser ved dens differens, som gør, at ord og begreber kan substituere hinanden mellem forskellige diskurser (betydningsdistinktion) (Fairclough 2003:88 med reference til Laclau & Mouffe 1985). Jeg antager, at artikulation af specifikke diskurser til dels vedligeholder og til dels transformerer det felt, de artikuleres fra. Et sådan afgrænset felt, som jeg tidligere har valgt at benævne en ny offentlighed (Bang & Jørgensen 2007:180-181; 2009:81-82), antages at være forholdsvist stabilt over tid. Derfor vælger jeg at betegne det som et locus for diskursartikulation. Der skabes forskellige diskurser, som bl.a. angår forståelsen af medborgerskab og muslimers vilje til at deltage i det danske samfund. Jeg har afgrænset diskurser ved at se på de

forståelser, der fremgår af teksten i sig selv, men også med udgangspunkt i en analyse af, hvilke antagelser og forudsætninger, der ligger til grund for det, AAH og journalisten siger. Denne sidste lingvistisk-pragmatiske fortolkning af tekstens meningsindhold, er i et vist omfang kulturelt og historisk betinget (Wodak & Meyer 2001, Wodak & Reisigl 2000).⁴ For i videst muligt omfang at tage højde for disse socio-kulturelle forhold, har jeg foretaget semistrukturerede interviews med interviewets hovedperson, AAH, den journalistisk ansvarlige for interviewet, den ansvarshavende redaktør og den tidligere debatredaktør på Politiken samt to muslimske folketingsmedlemmer, som, selvom de ikke kan betegnes som praktiserende muslimer alligevel, også har erfaringer med at tale om muslimer og integration som medlemmer af en gruppe af indvandrere med muslimsk kultur (se under 'Andre kilder og webkilder' i slutningen af artiklen). AAH og den journalistisk ansvarlige blev, ud over at fortælle om deres oplevelse af den offentlige debat, også bedt om at kommentere på den foreliggende analyse. På den måde har jeg sikret, at min diskursanalyse er kompatibel med de forståelser, de to selv havde af situationen. Diskurser i den sidstnævnte betydning, som institutionsbundne, er indfanget ved deres fælles materielle strukturer, som gør, at de har visse fællestræk (Fairclough 1992:43).⁵ Institutioner, ss. Politiken, kan derfor både opfattes som skabere af diskurs på samme måde som individer, men de kan også anskues som noget underliggende, der påvirker individer til at sige bestemte ting. Da jeg også bevæger mig op på et makro-niveau og analyserer, hvordan kollektiver skaber diskurs i et rum, der selvsagt er større end det intersubjektive rum mellem interviewer og interviewperson, vil jeg trække på den mere abstrakte diskursteori. Jeg opfatter således den offentlige debat, som interviewet i Politiken er en del af, som en vedvarende kamp mellem forskellige diskurser og, på et mere konkret plan, grupper (Laclau & Mouffe 1985:111). Sådanne grupper er bl.a. 'praktiserende muslimer', 'medarbejdere på Politiken' og 'islamkritiske politikere'. Kampen handler om at meningsbestemme tvetydige politiske begreber, såkaldte flydende betegnere (Laclau & Mouffe 1985: 113).⁶ I min analyse er det begrebet 'socialistisk folketingskandidat'.

Indledning til analysen

Før jeg begynder min analyse, vil jeg kort præsentere AAH. Hun gjorde sig først offentligt bemærket i oktober 2005 som en af de talsmænd, der stævnedes Jyllands-posten for blasfemi. Efterfølgende blev AAH ansat på DR2 til at være vært på debatprogramserien 'Adam og Asmaa', hvilket på grund af hendes tørklæde og hendes ønske om ikke at hilse med håndtryk på mænd medførte kritik fra offentligheden. Umiddelbart efter programrækken valgte AAH at stille op som

folketingskandidat for Enhedslisten. Efter AAH havde meldt sit kandidatur i foråret 2007, blev hun dog kritiseret af feminister og ateister i Enhedslisten, som argumenterede for, at hendes tro, tilsyneladende manglende vilje til at adskille religion og politik og hendes kvindesyn gjorde, at hun ikke burde stille op for et socialistisk parti (Jørgensen & Risager 2008). Til trods for denne kritik blev hun i april 2007 valgt til at stå blandt de øverste kandidater på Enhedslistens liste for opstillingskredsene i København. Sideløbende med den interne kritik fik AAH også kritik fra bredere dele af offentligheden, fordi hun udtrykte sympati for irakiske oprørere, hvilket af flere blev udlagt som landsforræderi. Derudover gjorde fejlцитater, løsrevne sætninger og uklare formuleringer, at nogen fik det indtryk, at hun ikke ville underskrive Grundloven, at hun gik ind for dødsstraf og ikke ville støtte homoseksuelles ret til insemination. Dette udgjorde samlet set den offentlige debat om hende. Efter denne korte præsentation vil jeg fortælle om analysens struktur.

Min analyse vil falde i fire dele. Først vil jeg undersøge, hvorfor interviewet blev udført, dernæst vil jeg analysere de mest iøjefaldende træk ved interviewet: overskrift, illustration og manchet, der skaber læserens førstehåndsindtryk af artiklen, og dernæst vil jeg analysere artiklens brødtekst, selve interviewet. I denne tredje del af analysen trækker jeg på en helhedsorienteret læsning af interviewet og den sammenhæng, det indgår i, nemlig indvandrings- og integrationsdebatten og en aktuell debat om årsagerne til terrorisme⁷. Afslutningsvist vil jeg på et mere overordnet plan reflektere over interviewet som samtaleform, interaktionen mellem journalisten og AAH, over stemningen, som den kan aflæses fra teksten, og over de to personers sætningskonstruktioner og ordvalg.

Hvorfor foretage interviewet?

Både forudsigelige og dagsaktuelle forhold kan have været årsagen til interviewet. Det forudsigelige forhold var, at Folketingets sommerferie med dens 'agurketid' var ved at være overstået. Det kan derfor antages, at en række fremtrædende meningsdannere, politikere mm. var kommet hjem fra en lang sommerferie og var ved at 'varme op til' til nye folketingsdebatter med et ny-udpeget ministerhold og et forventet nærliggende folketingsvalg. I forhold til det kvalificerede AAHs position som kontroversiel, muslimsk folketingskandidat hende som interviewperson. Af dagsaktuelle forhold kan nævnes det forestående parlamentsvalg i Libanon (nævnt i lederen, Politiken 2007g), hvor den palæstinensisk fødte AAH netop havde været på ferie (jf. 2007i, det interview, jeg analyserer). Som et andet dagsaktuelt forhold kan nævnes publikationen af en tegning af Muhammed som en hund i Sydsverige d. 18. august 2007, og som havde medført en lille

genoplivning af 'Muhammed-debatten' i Sverige og Danmark. Et tredje dagsaktuelt forhold var, at der nogle uger i forvejen var foretaget anholdelse af 8 formodede terrorister med anden etnisk baggrund end dansk. Endelig, som et fjerde forhold, kan det nævnes, at der netop i de dage indledtes en retssag mod to andre med ikke-etnisk dansk baggrund, som var anholdt i en anden terrorsag, og som på anholdelsestidspunktet havde været bosiddende i Odense-forstaden Vollsmose, hvor AAH også boede (Politiken 2007f, 2007i). Disse sager havde givet anledning til et lovforslag fra integrationsminister Rikke Hvilshøj, og AAHs eget læserbrev d. 23. september kan læses som en kritik af dette (Politiken 2007h). Både AAHs bopæl og det forhold, at hun havde ambitioner på det indvandrerpolitiske område, kan yderligere antages at være grunden til, at hun blev interviewet til Politiken. Journalisten fra Politiken har ikke, selv om det var ham, der træf beslutningen om at foretage interviewet, kunnet være mig behjælpelig med mere præcis information end, at det var relevant at interviewe hende. Efter således at have set på den politiske og redaktionelt strategiske kontekst for interviewet vil jeg nu begynde den egentlige tekst-analyse.

Førstehåndsindtrykket af teksten

Læseren bliver allerede på forsiden af Politikens 1. sektion gjort opmærksom på interviewet i debat og kulturtillægget PS. Næsten øverst ses et længere uddrag af interviewet, hvor det, der på det tidspunkt allerede blev opfattet som kontroversielle svar vedr. retten til at bestige Folketingets talerstol iført burka samt pædagogers ret til at bære burka, er gengivet. På side 4 i PS er det første, man ser overskriften 'Der er et billede af, at muslimer er tvetungede'. Med denne titel forudsættes eksistensen af en sådan forestilling. Titlen kan derfor virke enten bekræftende for de læsere, der er skeptisk indstillede over for muslimer, eller titlen kan åbne op for en gendrivelse hos læseren med et positivt syn på muslimer. Gendrivelsen kan både gå imod det forhold, at der er tale om 'der er', som kan kontrasteres med en subjektiv alternativ virkelighedsforståelse, eller gendrivelsen kan være rettet mod 'et billede' i forståelsen en forestilling, som kan modsvares med en beskrivelse af, hvordan muslimer 'i virkeligheden' er. Interviewet er illustreret med et halvsidesbillede af AAH, der står med ryggen halvvejs mod læseren og spejler sig i et spejl, som er placeret ved Dansk Folkepartis kontorer på Christiansborg (jf. billedteksten 2007i). Billedet af AAH, der spejler sig eller lader sig spejle, fordi hun tilfældigt passerer forbi Dansk Folkepartis kontorer, underbygger tvetydigheden i artiklens overskrift: Hun ser sig selv i et billede, og det er enten som den troværdige, demokratiske AAH, forskellig fra Dansk Folkepartis billede af hende, eller som en tvetunget islamistisk muslim, sådan som mange fra Dansk Folkeparti ser hende.

Interviewet er forsynet med en kort manchete. Manchetten indeholder en række buzzwords, bl.a. nævnes begrebet 'mediernes søgelys', 'pres fra alle sider', tillægsordet 'kontroversiel' nævnes to gange og der foretages en glidning mellem begreberne 'folketingskandidat' og 'politiker', som slører AAHs faktiske position. Manchetten skaber derfor indtrykket af, at interviewet indeholder sensationelle udtalelser fra en stærkt kritiseret politiker. Efter således at have analyseret overskrift, illustration og manchete, vil jeg nu analysere artiklens brødtekst.

Analyse af interviewet

Analysen af journalistens spørgsmål og AAHs svar følger nedenfor. Analysen er inddelt i en række tematiske afsnit, der følger interviewets kronologi. Alle citater er gengivet direkte fra interviewet i Politiken.

Terror og integrationspolitik

'Journalisten', som er det begreb, jeg anvender til at betegne journalisterne, der har foretaget interviewet, ligger ud med at spørge: *"Danmark har fået endnu en formodet terrorsag for kort tid siden. Vi ved ikke meget om den konkrete sag endnu. Men det er tredje terrorsag på to år. Hvad kan få unge mennesker ud i den slags?"* Med denne indledning topikaliseres interviewet som et der handler om terror. Ved topikalisering forstår jeg en forudbeskrivelse af teksten eller tekstdele ved hjælp af særlige begreber (van Dijk 1993:113, van Dijk & Wodak 2000). Læseren ledes med borden 'endnu', hvor der refereres uklart til enten tidligere terrorsager eller tidligere formodede terrorsager, ind i interviewet med forventningen om, at den interviewede, AAH, er særligt kvalificeret til at forholde sig til, hvad der kan få unge til at planlægge terror. Det er unge med anden etnisk baggrund end dansk og det præsupponeres derfor indirekte, at AAH skulle være særligt kvalificeret til at udtale sig om, hvad der kan få dem til at planlægge terror. Ved begrebet præsupposition forstår jeg generelt underforståetheder, som former det, man siger på en bestemt måde, og som virker bestemmende for de svar, som kan gives (Wodak 2007:214). Det kan desuden antages, at AAHs bopæl kvalificerer hende som en kilde til, hvad der rører sig blandt yngre danskere med anden etnisk baggrund i Odense-forstaden. Teun A. van Dijk har fremhævet, at sådanne antagelser om ens tanker og handlinger hos mennesker med samme kultur er udtryk for såkaldt nyracisme.⁸

AAH indleder sit svar ved at ligge afstand til enhver undskyldning for terrorhandlinger, og hun modgår dermed det argument som islam- og indvandrerkritiske meningsdannere ofte rejser om, at

muslimer forsvare terror – i form af Jihad – med deres tro (se f.eks. Jespersen & Pittelkow 2006). I den efterfølgende sætning indarbejder AAH dog et forbehold; at der kan være samfundsmæssige elementer som er årsagen til de formodede terroristers handlinger, og at disse er relateret til, hvad 'man' gør for 'mindretallet'. Ved forbehold forstår jeg undtagelser fra generelle standpunkter, som har til formål at opretholde en bestemt selvforståelse af en selv over for den gruppe, man taler til, her flertallet af danskere, der tager afstand fra terror. Med denne udtalelse udvider AAH området for sin diskurs ved at sige, at 'man' også har et ansvar for nogle muslimske unges ønske om at begå terror. Ved at sige 'man' i stedet for 'regeringen' eller 'partierne bag Integrationsforliget', anvender hun en eufemisme til at nedtone det kritiske potentiale i sin ytring. Det vil sige, at hun gør brug af en omskrivning, der skjuler uønskede aspekter ved det fremsagte. Anvendelsen af mængdeformen 'mindretallet' uden definerende objekt er baseret på en følgeslutning om, at der er tale om mindretallet af indvandrere eller mindretallet af muslimer.⁹ Følgeslutninger er en semantisk og pragmatisk afledt mening som læseren udleder fra tekst og som adskiller sig fra tekstens logiske indhold. Meningen antages at blive udledt fra læserens viden om den politiske situation og andre aktuelle samfundsforhold (jf. Dijk 2008a:65-66). I denne udtalelse anvender AAH deontisk modalitet "*vi bliver nødt til*" til at fremhæve Enhedslistens ønsker om reformer for at skabe bedre vilkår for 'mindretallet'. Deontisk modalitet er typisk for handlingsanvisende sætninger, og de er kendetegnet ved at indeholde mådeverber, så som 'bør', 'skal' eller 'vil' (Fairclough 2003:168). Ved at sige 'vi' fremhæver hun sin egen position som folketingskandidat, og dermed som en mulig medansvarlig for den politik, der skal føres i fremtiden. Hendes ytringer hviler på en antagelse om, at terrorplanlægning er udtryk for frustration over ulige livsbetingelser, og derved trækker hun på en venstrefløjdiskurs om årsagen til forbrydelser (se Socialistisk Folkepartis og Radikale Venstres retspolitik, se webkilder).

AAH konkretiserer ved at definere regeringens opmærksomhed på muslimer som et problem. Med 'opmærksomhed' henviser hun sandsynligvis til de mange lovgivningsmæssige tiltag rettet mod indvandrere og muslimer i perioden 2001- 2007. AAH tilføjer "*som bliver ekskluderet fra samfundet*", og hun italesætter dermed eksklusion som en proces, der er skabt af politisk opmærksomhed. AAH differentierer denne diskurs om det, hun selv afgrænser som dagens Danmark, fra idealet om demokrati ved at sige, at eksklusion kan føre til opgivelse og segregation. Hun anvender det meget værdiladede ord 'segregation' i stedet for adskillelse og refererer dermed til forestillingen om et samfund strengt opdelt i etniske enklaver. Med sin egen socialistiske diskurs opstiller hun derimod et ideal om inklusion og lighed for begrebet 'demokrati'. Hun sammenbinder

afslutningsvist terrorbekæmpelse med inklusion og lighed ved at sige, at nogle af de ekskluderede kan tænkes at hævne sig og foretage terror. Hermed re-artikulerer hun den frygt, som var velkendt fra den offentlige debat, og hun viser dermed, at hun deler sine potentielle vælgeres bekymringer.

Dernæst følger to spørgsmål om et aktuelt lovforslag fra daværende integrationsminister Rikke Hvilshøj, og interviewet fortsætter med et generelt spørgsmål om, hvilken betydning religion har for terror. AAH svarer, at religion kan spille en selvstændig rolle, og at en *"firkantet eller fastlåst"* religion kan medvirke til at unge begår lovovertrædelser. Hun specificerer, at hun ved firkantet og fastlåst forstår en bogstavtro læsning af religiøse tekster. Hermed afgrænser hun sin egen muslimske identitet fra en ortodoks læsning af Koranen og Hadith, og hun viser derved, at hun har, hvad bl.a. Garbi Schmidt og Oliver Roy har set som en tendens til, at muslimer i vestlige demokratier ofte har, en reflekteret, kontekstbestemt forståelse af islam (jf. Schmidt 2007:26, Roy 2004:24).

Ofre for mistænkeliggørelse

Journalisten spørger videre, om AAH ikke er bange for at skabe en offerrolle for danske muslimer ved *"at pakke dem ind i vat"*. Med spørgsmålet præsupponerer journalisten for det første, at AAH skaber en offerrolle for muslimer, for det andet, at hun dermed overbeskytter muslimer og for det tredje, at hun burde være bange ved at gøre det. Ved anvendelse af biordet 'ikke' formulerer journalisten et ledende spørgsmål, som er karakteriseret ved, at den person, der spørger på forhånd indikerer, at han forventer et bekræftende svar. AAH svarer nej til den sidste del af spørgsmålet, og hun imødegår desuden hans antagelse om, at hun skaber en offerrolle ved at sige, at hun ikke opfatter nogen som ofre, fordi terrorhandlinger ikke kan forsvares, selvom terroristerne skulle være ofre for uretfærdighed. Hun anvender senere i sit svar deontisk modalitet ved at sige, at vi bør tage debatten om terror alvorligt. Med en indirekte henvisning, *"Når vi i dagens Danmark taler om, at folk bliver ekskluderet fra at deltage i demokratiet"*, til Terrorpakke 1 og 2, som blev indført i henholdsvis 2002 og 2006, re-artikulerer hun en velkendt diskurs fra den offentlige debat om, at terrorbekæmpelse sker på bekostning af de liberale frihedsrettigheder (Information 2002, Jyllandsposten 2002a, Politiken 2002, Jyllandsposten 2002b, Ritzau 2002, Politiken 2006). AAH definerer et demokrati med indskrænkede frihedsrettigheder som et diktatur, og hun ækvivalerer det med de politiske forhold i Mellemøsten. Hun differentierer her igen sine egne visioner fra de forhold, hun ser i 'dagens Danmark'.

Herefter kommer et afsnit, hvor journalisten spørger om, hvorfor AAH valgte at rejse på en længere ferie til Libanon, og om hun tror, Enhedslistens lave meningsmålingstal skyldes debatten om hende.

AAH svarer til det første spørgsmål, at hun har været udsat for et stort pres, og at hun derfor har haft behov for en længere ferie. Som svar på et opfølgende spørgsmål uddyber hun ved at fortælle, at hun dog ikke konkret har følt sig presset til at forlade Danmark. På det andet spørgsmål svarer hun, at hun føler, hun bliver mødt med mistænkeliggørelse af mange journalister, og at de mange fordomme mod hende kan være noget af årsagen til, at hendes parti har mistet opbakning.

Et stykke længere henne i interviewet fortsætter journalisten med at spørge: *"Hvorfor føler du, at du hele tiden bliver mistænkeliggjort?"* Når man tager de tidligere spørgsmål i betragtning, forekommer spørgsmålet retorisk, og AAH svarer da også, at det (jo) er fordi hun er muslim. Journalisten uddyber dernæst sit spørgsmål ved at sige, at hun jo ikke er den eneste muslimske politiker, og han spørger dernæst til, hvorfor det netop er hende, der bliver misforstået. Med *"ikke den eneste"*, må det formodes, at han henviser til andre kandidater med oprindelse i muslimske lande i 2007, hvoraf de mest kendte var Özlem Sara Cekic, Yildiz Akdogan, Naser Khader og Kamal Qureshi. Skiftet fra 'mistænkeliggørelse', som journalisten anvendte i det foregående spørgsmål, til 'misforstået' kan tolkes som et forsøg på at indleve sig i interviewpersonens oplevelser og se omstændighederne fra hendes perspektiv. Dog skaber begreberne en anden forståelse, fordi det er en arketypisk formulering fra forbrydere, at de er blevet misforstået, og journalisten fjerner derfor gennem sit ordvalg ansvaret fra AAHs kritikere, der mistænkeliggør hende, og flytter det hen på AAH. Anvendelsen af adjektivet 'muslim' er bemærkelsesværdig, da det ikke er almindeligt at sætte adjektiver foran stillingsbetegnelser på dansk. Adjektivet har den effekt, at AAHs tro ækvivaleres med hendes eventuelle arbejde som politiker og hermed differentierer journalisten mellem hende og andre politikere, der ikke er praktiserende muslimer. Journalisten forbinder det, at hun er muslim med det, at hun bliver misforstået, og det medvirker til at opretholde den forestilling, som også ses i interviewets titel, at (praktiserende) muslimer er en distinkt gruppe kendetegnet ved tvetunghed. Denne diskurs er et levn fra flere debatter om muslimske folketingskandidater, bl.a. Mona Sheikh og Tariq Sundoo, og den første Karikaturkrise i foråret 2006, hvor bl.a. den nu afdøde imam Ahmed Abu Laban blev beskyldt for at have udtalt sig modstridende i forskellige sammenhænge (Jørgensen 2010c, Hervik 2001, Ritzau 2006). Set som en helhed så forbinder journalisten AAHs identitet med det, at hun bliver misforstået, og han fremstiller det som noget, hun er ansvarlig for. Formuleringen af spørgsmålet viser, at den mulighed, at AAH bliver misforstået, fordi hun f.eks. er dårlig til at formulere sig, er udelukket. Vi har således set, hvordan journalistens spørgsmål skaber en forvredet position, idet AAH på forhånd

tildeles en position som a) ansvarlig, og b) én, andre misforstår. Begge karakteristika udledes fra hendes identitet som muslim.

AAH bekræfter i sit svar, at misforståelserne er sket, fordi hun er muslim tillige med, at hun har en speciel baggrund, men hvor denne baggrund ikke specificeres. Hun fortsætter sin tale med at konstatere, at der er et billede af, at muslimer er tvetungede og uærlige, hvilket, fordi hendes baggrund ikke specificeres, kan tolkes som værende hendes egen baggrund. AAH differentierer dog senere i svaret sit eget selv billede fra det generelle billede af muslimer. Der sammenkæder hun det, at hun er muslim, socialist og en del af det danske samfund, og særligt ved den sidste del, distancerer hun sin identitet fra den borgerlige diskurs, der artikulerer muslimer som nogen der isolerer sig i såkaldte parallel-samfund (jf. Jyllandsposten 2004, Berlingske Tidende 2004a, Berlingske Tidende 2004b, Berlingske Tidende 2004c, Berlingske Tidende 2005). Interviewet fortsætter med et spørgsmål om, hvorvidt AAH har overvejet at trække sig på grund af de dårlige meningsmålinger, Enhedslisten har haft den senere tid. AAH svarer, at det har hun, men at hun har valgt at blive for at vise, at demokratiet er for alle. Journalisten spørger videre til et mediekursus, AAH efter sigende har været på, og AAH svarer, at hun har talt med erfarne folk om sin mediefremtræden, og at hun er blevet mere bevidst om sin rolle som folketingskandidat.

Radikale imamer og beskyttelse

Interviewet fortsætter ved, at journalisten spørger: *"Men har du ikke været meget beskyttende over for muslimer i samfundet i stedet for også at være offensiv i forhold til radikale imamer for eksempel?"* Vi ser her, hvordan journalistens forforståelse af muslimer fortsætter med at lede hans spørgsmål (jf. det tidligere afsnit 'Ofre for mistænkeliggørelse'). Vi ser desuden, at han opstiller to handlingsalternativer: a) at være beskyttende over for muslimer generelt, og b) være offensiv (og kritisk) over for radikale imamer specifikt. AAH svarer nu, at hun allerede har været meget offensiv i forhold til de imamer, hun er uenig med. Derved svarer hun på så meget af spørgsmålet, som det er muligt uden at bekræfte, at a) de to handlingsmuligheder er alternativer, eller at b) hun skulle have prioriteret det ene til forskel fra det andet. Hendes artikulation skaber en forståelse af, at de imamer, som journalisten opfatter som radikale, er de samme som dem, hun personligt er uenig med. Journalistens topikalisering af visse imamer som en afgrænset gruppe og som radikale, opløser hun derved, at hun gør kategoriseringen af dem til et personligt spørgsmål om at være enig eller uenig. Hermed tydeliggør AAH, at hun opfatter religiøs autoritet som noget, man tager stilling til, og også at hun selv er uenig med de imamer, journalisten opfatter som radikale. Afslutningsvist

sammenkæder hun sit eget arbejde med at være offensiv i forhold til imamer, hun er uenig med, til de udfordringer, hun generelt mener, det muslimske miljø bør tage op. I forlængelse af spørgsmålet om de radikale imamer spørger journalisten, hvad AAH mener om imamer, der siger, at muslimer ikke må gifte sig med ikke-muslimer. Hermed trækker han på en diskurs fra debatten om arrangerede ægteskaber i 2004, hvor bl.a. den muslimske kommunalpolitiker Fatima Shah fortalte, at hun ikke støttede ægteskaber mellem muslimer og ikke-muslimer (Rafiq 2004). Spørgsmålet har dog også været nævnt i foråret 2007 med direkte reference til AAH (Jyllandsposten 2007b). AAH svarer, at hun går ind for personlig frihed og det betyder, at muslimer må gifte sig med dem, de har lyst til. Hermed skaber hendes synspunkt mulighed for, at muslimer, for hvem det er et ønske, kan gifte sig med en anden muslim, fordi personen er muslim, men også at det ifølge hendes forståelse af islam ikke er nødvendigt at vælge en partner med samme religion som en selv. AAH understreger dog også, at spørgsmålet ikke er særligt vigtigt for hende, hvilket skaber indtrykket af, at hun er tolerant over for forskellige fortolkninger af islam.

Homoseksuelle muslimer

Journalisten spørger nu mere specifikt, end han gjorde tidligere, om hun vil være mere offensiv i forhold til imamer, som siger, at muslimer ikke må være homoseksuelle. Her trækker journalisten på en bekymring for retten til seksuel frihed, som historisk har været vigtig for Politiken (Bredal 2009:41ff.). Vi ser samtidig fra forbindelsen med spørgsmålet, gengivet øverst i afsnittet 'Radikale imamer og beskyttelse', at han opfatter de imamer, han refererer til, som en del af gruppen 'radikale imamer'. AAH forsøger i sit svar at korrigere antagelsen bag journalistens spørgsmål, som er, at det er imamer, der bestemmer, hvordan muslimer skal leve, og som har været gennemgående i flere af hans spørgsmål. AAH søger at afgrænse imamens rolle ved at sige, at imamer (kun) leder fredagsbønnen. AAH specificerer, at en imam ikke nødvendigvis er en teolog, forstået som en autoriseret skriftkyndig. Dette implicerer, som anført af Lene Kühle, at hans autoritet for de fleste danske muslimer ikke kan sammenlignes med den autoritet, en folkekirkepræst har i forhold til sine sognebørn (jf. dog også Kühle 2006:155).

Journalisten er insisterende i sit næste spørgsmål. Han mener ikke, at AAHs anderledes forståelse af imamens rolle ændrer ved, at disse imamer fylder meget i den offentlige debat. Og han spørger videre med et ledende spørgsmål, om dette ikke skaber et behov for at tage til genmæle. AAH bekræfter, at det er der, og hun understreger, at hun mener, det er forkert at dømme andre mennesker på grund af deres seksualitet, race eller religion. Hun taler med epistemisk modalitet og i

første person flertal med den generelle 'man'-form, og det får hendes ytringer til at fremstå som universelt gyldige og ikke bare som personlige meninger. Modsat deontisk modalitet anvendes epistemisk modalitet almindeligvis i beskrivende sætninger, som er kendetegnet ved verber så som 'at være', 'at betegne' og 'at ligne' (Fairclough 2003:167).

Det er uklart om legitimiteten af hendes udtalelse hentes i, at fordømmelse af andre er uforeneligt med nogle muslimers forståelse af, at det kun er Allah, der har retten til at dømme, eller om den hentes i, at fordømmelse af andre ud fra deres seksualitet, race eller religion er i strid med verdslig lov, f.eks. FN's racismekonvention og Grundloven, eller om det er med reference til både særlige fortolkninger af islam og verdslig lov. Ud fra de foregående dele af interviewet, bl.a. AAHs understregning af 'personlig frihed', er der grund til at formode, at frihedsrettighederne tjener som en af begrundelserne, og at hendes 'vi' således både kan vise hendes appel til specifikke muslimske offentligheder såvel som til forskellige ikke-muslimske, liberale og socialistiske offentligheder. Det er tydeligt, at AAH anvender epistemisk modalitet, hvor de fleste ville vælge at anvende deontisk modalitet. Hendes formuleringer kan dog forklares ved, at der inden for fællesskaber ofte eksisterer sociale sandheder, som fremstilles med epistemisk modalitet internt men med deontisk modalitet til medlemmer af andre fællesskaber (jf. Dijk 2008b:160). Da AAHs modtagergruppe udgøres af en række forskellige offentligheder, kan det derfor tolkes som et problem for hende at vælge den mest korrekte formulering.

Journalisten fortsætter med at spørge: *"Men mange imamer vejleder jo i, at homoseksualitet ikke er i orden i islam. Hvordan kan du acceptere det?"* I spørgsmålet sammenkæder journalisten spørgsmålet om visse imamers syn på homoseksualitet med AAHs identitet som muslim og spørger, hvordan hun kan acceptere sådanne holdninger. AAH trækker i sit svar på det, jeg betegner som en liberal muslimsk diskurs og svarer, at det kan hun, fordi hun anerkender, at individer hver især er ansvarlige for deres eget liv, og dette implicerer, at muslimer bør have ret til at følge sådanne imamers råd og afholde sig fra homoseksuelt samvær. Hun siger videre, at hun ikke ville ønske at blive påtvunget homoseksualitet, og at hun derfor heller ikke vil sige til nogen homoseksuelle, at de skal være heteroseksuelle. Her benytter AAH et analogi-argument, hvilket betyder, at hele argumenter forekommer analogt med enten alment kendte argumenter, f.eks. talemåder, eller at der anvendes en argumentation i interviewet, som er analog med en anden (Dijk 1976:328). Særligt blandt praktiserende muslimer er analogi-argumenter en udbredt måde at argumentere på, som sikrer, at de lever en hverdag, som minder om Muhammeds egen (Khankan 2006:168, Simonsen 1995:147). Journalisten foretager en kort opsummering af hendes pointe som, at hun på dette ene

område ikke mener, at hun kan bruge islam. Spørgsmålet vidner om, at han (bevidst eller ubevidst) ikke har taget konsekvensen af de indvendinger, hun tidligere har rejst mod hans forståelse af imamens rolle. AAH svarer ”*Nej, jeg kan godt bruge den. Jeg er ikke uenig med religionen. Jeg siger bare, at jeg er uenig med imamerne. Jeg mener ikke, at man bliver ikke-muslim, fordi man er homoseksuel*”. AAH fortæller her, at hun godt kan bruge islam som vejledning for sit eget liv. Hun understreger dog, at bare fordi Sunna fortæller, at profeten var heteroseksuel, er det efter hendes vurdering ikke ensbetydende med, at man som muslim bør slutte modsætningsvist og sige, at personer, der ikke er heteroseksuelle, ikke kan være muslimer.

Om burka og tørklæde

Dernæst spørger journalisten: ”*Du har sagt, at en kvinde bør kunne gå op på Folketingets talerstol iført burka. Kan du uddybe det?*” Spørgsmålet hviler på en implikatur, skabt af visse politikere fra regeringen og støttepartiet DF (Jyllandsposten 2007a, Politiken 2007a; 2007b; 2007c). De er opponenter af det muslimske tørklæde, og de har derfor givet offentligheden, herunder AAH, det indtryk, at det p.t. er forbudt, at bestige Folketingets talerstol iført tørklæde. Implikaturen er skabt ved en sproglig glidning mellem modaliteterne ’bør være forbudt’ og ’er forbudt’, som har stor overbevisningskraft, fordi det er personer tæt på regeringen, som foretager den. AAHs synspunkt, som det er gengivet af journalisten, kan derfor opfattes som et valgløfte. Det skal dog bemærkes, at journalistens spørgsmål er baseret på et rygte om, at AAH har udtalt sig, som han gengiver i sit spørgsmål.¹⁰ AAH bekræfter i sit svar forestillingen om, at det er forbudt for kvinder at bære både tørklæde og burka på Folketingets talerstol ved, at hun svarer, at tilladelse af burka bør være en beslutning, som træffes af vælgerne ved deres eventuelle valg af en burkabærende kvinde. Ved sin reference til en burkabærende kvinde ses grundlaget for et analogi-argument, som har betydning for hendes oplevelse af sine muligheder for at tale i Folketinget. Den analoge konstruktion er, at hvis vælgerne vælger hende, bør det samtidig betyde, at det bliver tilladt at bære tørklæde. Referencen til en burka kan opfattes som en hyperbol, hvor henvisningen til noget ekstremt, her at bære den heldækkende burka, kan hjælpe med til at få noget mindre ekstremt, for AAA at bære et hovedtørklæde, til at fremstå som ubetydeligt. Det er tankevækkende, at journalisten gengiver, hvad hun har sagt og beder hende præcisere, og at AAH i sit svar primært anvender ’vælgerne’ og ikke sig selv som grundled. Det at hun betinger burkabærende kvinders rettigheder af, at en af dem får et folkeligt mandat, kan ses som en måde at forskyde ansvar fra hende selv til vælgerne, og også, implikaturen taget i betragtning, en måde at undgå at formulere det, der svarer til et valgløfte på.

Imidlertid kan det også ses som et udtryk for, at AAH er overrasket over journalistens gengivelse af, hvad hun havde sagt. Den ukorrekte gengivelse kan opfattes som en ekspliciteret præsupposition, som kan have påvirket hende som et ledende spørgsmål. AAHs anvendelse af grundled i tredje person kan derfor også ses som en måde at frigøre sig fra journalistens forventninger til, hvad hun bør mene på.

Efterfølgende spørger journalisten, om pædagoger i børnehaver bør kunne gå på arbejde iført burka. Spørgsmålet er foranlediget af en sag fra maj 2007, hvor en niqabbærende kvinde blev afskediget fra sit arbejde som dagplejemor i Odense kommune¹¹. AAH konstaterer først, at det er vigtigt at kunne se folks mimik, hvilket er en indvending som en række forskere i børns udvikling og flere politikere har fremført tidligere (se f.eks. Berlingske Tidende 2007, Politiken 2007d, Politiken 2007e). Hun siger dog efterfølgende, at hun mener, det bør være forældrene i børnehavens valg. AAHs indledende konstatering viser, at hun tager stilling til de pædagogiske aspekter ved en pædagogs påklædning. Samtidig kan hendes udtalelse om, at det bør være forældrene, der bestemmer, hvorvidt det skal være tilladt at bære burka dog både tolkes som ansvarsforskydende strategi og som en opbakning til idealet om brugerdemokrati. AAHs endelige prioritering af forældrenes holdning kan derfor anskues som en måde at give burkabærende kvinder mulighed for at arbejde på, hvor hun i de tilfælde, hvor disse kvinder ønsker at arbejde i børnehaver, lader det være op til forældrene at vurdere, om der er pædagogiske problemer forbundet med det. Det viser, at hun prioriterer pædagogiske hensyn over religiøse krav og vaner, men også at hun ikke vil udelukke burkabærende kvinder fra at arbejde med børnepasning. AAHs svar underbygger derfor hendes selvfremsstilling som en, der ønsker at fremme etnisk og kønsmæssig ligestilling (se desuden Jørgensen 2010b). Jævnfør de socialdemokratiske decentraliseringsreformer i 1990'erne kan hendes udtalelse desuden tolkes som et socialistisk standpunkt, hvor hun søger at fremme deltagelsesdemokrati og ligestilling.

Journalisten spørger videre: *"Men kan du ikke se, at det kan være kontroversielt for Enhedslisten, når du siger, at en kvinde skal kunne bære burka i Folketinget?"* Med sit indledende 'men' forsøger journalisten at tydeliggøre de politisk-strategiske implikationer af AAHs synspunkt. AAH svarer bekræftende, men underbygger sit eget standpunkt med et argument om, at retten til at tale i den lovgivende forsamling også bør gælde for dem, man er uenig med. Hun konkretiserer ved at sige, at hun selv respekterer medlemmer af Dansk Folkepartis ret til at tale i Folketinget. AAH anvender epistemisk modalitet og det ses derfor, at hun taler til en offentlighed, der deler Enhedslistens vision om lige rettigheder for alle uanset deres holdninger.

Afslutningsvist spørger journalisten til, hvordan AAH selv vil være mere offensiv over for radikaliserede dele af det muslimske miljø. AAH svarer, at hun mener, det er muslimernes eget ansvar, hvis de isolerer sig, og dermed også deres egen skyld, hvis de føler sig som ofre. Uagtet at muslimernes muligheder er begrænsede i forhold til andre danskeres muligheder, vurderer AAH således, at mange muslimer kunne gøre mere for at deltage i samfundslivet og støtte idealet om demokrati. Hun differentierer denne diskurs fra både en radikal muslimsk diskurs, hun forbinder med Hizb ut-Tahrir, og en dansk nationalistisk diskurs, hun forbinder med Dansk Folkeparti, som ifølge hende har det til fælles, at de artikulerer fællesskabet af muslimer som noget meget distinkt. For Hizb ut-Tahrir er muslimerne de rettroende, som skal missionere blandt de vantro, og for Dansk Folkeparti er muslimerne de tilbagestående, som skal integreres for at kunne leve et liv som andre danskere. Modsat disse to diskurser, ækvivalerer AAH muslimer med alle andre danskere. Hendes vision er, at muslimer kan og bør deltage på samme måde som alle andre i demokratiet.

Interviewet som form: samtale, stemning og ordvalg

Interviewet er en særlig form for samtale, og derfor vil jeg kort forklare interviewets karakteristika. Modsat de fleste andre samtaler er rollefordeling som henholdsvis udspørger og besvarer meget klare i interviewet. Journalisten har initiativet, og han har derfor også altid magten til at definere, hvad samtalen skal handle om, og hvordan forskellige tematikker skal fremstilles. Interviewet er derfor altid indlejret i magtrelationer, som er knyttet til dets institutionelle baggrund (Wodak 2007:210). I min analyse antager jeg derfor, at journalisten er påvirket af både Politikens redaktionelle linje og den sammenhæng, interviewet indgår i (se indledningsafsnittet og afsnittet 'Hvorfor foretage interviewet'). Den ulige magtrelation forstærkes af, at journalisten har haft mulighed for at researche og forberede spørgsmål, mens interviewpersonen forventes at svare spontant.

Fra interviewet ses det, at AAH er meget bevidst om sine kritikeres opfattelse af hende. Vi ser flere gange, hvordan hun dels re-artikulerer deres diskurser om hende og dels prøver at artikulere sin egen identitet uafhængigt af disse fordomme (se afsnittene 'Ofre for mistænkeliggørelse', 'Radikale imamer og beskyttelse' og 'Homoseksuelle muslimer' ovenfor). Sådanne kontrastfulde identitetsartikulationer kan tolkes som et udtryk for en kamp, som AAH kæmper imod den dominerende diskurs – her den udbredte fordom om, at muslimer er tvetungede, uærlige og altid følger imamers råd og vejledning. Dog forekommer stemningen, som den fremgår af interviewet, at være forholdsvis afslappet. AAH forklarer flere steder sine standpunkter på en reflekteret måde, og

jeg har ikke indtrykket af, at hun ikke opfatter journalisten som specielt fordomsfuld. Dette kan skyldes, at de indvendinger og spørgsmål, han kommer med, er velkendte for AAH, og hun derfor ikke forbinder dem med ham personligt. Disse fortolkninger underbygges af mine interviews med journalisten og AAH, og hvor de fortæller om interviewsituationen.

Om end AAH anvender meget af sin taletid i interviewteksten til at forklare, er hendes svar ikke altid oplysende. Svarene er ofte præget af, at hun er forholdsvis upræcis, og at hun ofte taler i usammenhængende sætninger. Dette er et problem, fordi læseren dermed får stor frihed til selv at skabe mening ud af det, hun siger, og meningsproduktionen derfor bliver påvirket af læserens forudfattede forståelse af hende (jf. Jørgensen 2010c). Jeg antager, at sidstnævnte videre virker sammen med de forståelser, der kan aflæses fra journalistens spørgsmål, og at de generelt disfavoriserer AAHs forsøg på at vinde tilslutning blandt Politikens læsere. Da AAHs modstand mod journalistens identitetstilskrivning ofte kommer forholdsvist sent og på en indirekte måde (se særligt de tre afsnit nævnt ovenfor), har journalistens forforståelser haft gode muligheder for at præge læsernes opfattelse af hende (jf. antagelser hos Fairclough 2003:40 og Dijk 2008b:165).

Endelig vil jeg se på ordvalget hos interviewer og interviewperson. Journalisten er på sin side forholdsvis præcis i sin re-artikulation af centrale temaer fra den offentlige debat. For dem, der har fulgt den offentlige debat om integration, udtrykker han en nemt forståelig tankegang, hvor mange begreber har en selvfølgelig mening, f.eks. 'radikal imam', hvor tillægsordet 'radikal' for de fleste vækker negative associationer og følelser, og som gør det overflødigt at forklare imamens præcise synspunkter. Journalisten taler ofte i en blanding af beskrivende og spørgende sætninger, hvilket gør, at mange af hans spørgsmål, selv om de ikke definatorisk er ledende spørgsmål, fungerer som ledende spørgsmål. Det ses f.eks. i spørgsmålet om grunden til, at AAH bliver misforstået. Her begynder journalisten med at konstatere, at AAH ikke er den eneste muslimske politiker, og det ikke kun er en enkelt gang, at hun er blevet misforstået, hvorefter han stiller sit spørgsmål. Hvis vi vender blikket mod AAH, ser vi, at hun også i stort omfang anvender begreber og argumenter kendt fra muslimer og indvandrervenlige politikere i den offentlige debat. AAH er dog indimellem lidt upræcis, særligt når det handler om politik-tekniske termer, f.eks. nævner hun i starten "*inkluderings-elementet*", eller hun taler i meget abstrakt form, f.eks. i den afsluttende del af svaret på spørgsmålet om behovet for at tage til genmæle mod visse imamer: "*Vi skal ikke gøre os selv til gud eller dommere. Vi skal ikke dømme homoseksuelle eller andre mennesker. Det er ikke vores opgave.*" Her kan begrebet 'dommer' forstås på flere måder og hendes 'vores' kan både tolkes som alle, der ikke er dommere af profession, men også som menneskeheden i modsætning til Gud (jf.

min fortolkning af første del af hendes svar i afsnittet 'Homoseksuelle muslimer'). Efter disse afsluttende refleksioner over interviewets struktur, stemningen samt journalistens og AAHs argumentation og ordvalg, vil jeg bevæge mig til min konklusion.

Komplekse betingelser for selvfremstilling

Analysens formål har været at belyse betingelserne for AAHs selvfremstilling i en avis, som i udgangspunktet er positivt indstillet over for hendes kandidatur. Normative spørgsmål og fastlåste forforståelser afgrænser dog AAHs muligheder for at fremstille sin identitet og sine visioner. Jeg har præsenteret fem kritikpunkter af journalistisk praksis, nedenfor:

- a) at journalisten stiller spørgsmål, der handler om problemer i samfundet, hvor problemerne tilskrives tanke- og handlemønstre, som anskues som typiske for muslimer. Her forventes AAH at kunne give særligt velfunderede svar, eksempelvis på, hvorfor nogen kunne tænkes at planlægge terror.
- b) at flere spørgsmål er formuleret med udgangspunkt i en særlig virkelighedsforståelse, hvor journalisten på forhånd har givet udtryk for, hvad han opfatter som værdifuldt, og hvad han opfatter som problematisk. Det medfører at svar, der ikke er i overensstemmelse med denne normativitet, ofte kan tolkes som uklare eller undvigende.
- c) at spørgsmålene i høj grad trækker på diskurser, som er indlejret i debatter, som er gået forud for det konkrete interview, og hvor allerede givne formulering 'sidder fast' og skaber en fastlåst position for AAH.
- d) at det grundlovsfæstede princip om, at folketingsmedlemmer er fritstillet fra partiprogram og folketingsgruppe i etiske spørgsmål, negligeres. Dette ses bl.a. i spørgsmålet om homoseksualitet. Negligeringen åbner et rum for udtalelser, som kan skabe konflikt med AAHs bagland, og som sjældent åbnes for kandidater med etnisk majoritetsbaggrund¹².
- e) at AAH som potentielt folketingsmedlem forventes, i hvert fald i et vist omfang, at tilpasse sine udtalelser til Enhedslistens vælgers forventelige synspunkter. Dette er bemærkelsesværdigt, da folketingskandidater såvel som folketingsmedlemmer almindeligvis gives et vist rum til at forme og påvirke deres partis politik og dermed dets vælgerskare gennem deres fremskudte position i den offentlige debat. Det skal desuden bemærkes, at AAH aldrig under sin opstilling er blevet bedt om at udtale sig på Enhedslistens vegne.

De problemer, der er påpeget i punkterne a-e, medfører, at formålet med interview, nemlig at fortælle læserne hvad AAH mente, ikke er blevet opfyldt. Samtidig ser vi, hvordan journalisten med et af sine spørgsmål placerer hende i en særlig position som én der bliver misforstået, fordi hun er en synligt praktiserende muslim. Herved sker en reproduktion af et ulige magtforhold..

Informanter fra Politiken har gjort mig opmærksom på, at der er tale om et såkaldt konfronterende interview, hvor formålet selvsagt er kritisk konfrontation (interview med Morten Skjoldager og interview med Tøger Seidenfaden). Derved legitimeres i et vist omfang journalistens søgen efter konflikter og modsætninger. Generelt opfattes kritik nemlig som et vigtigt element i journalisters professionelle selvforståelse (Bro 1998, Mylenberg & Davidsen-Nielsen 2008). Kritikken er ikke i sig selv et problem, men den er efter min vurdering et problem, når den formuleres i lukkede og værdiladede spørgsmål, og hvor værdiladningen derfor forstyrrer interviewpersonens muligheder for at fortælle om sig selv. I analysen ser vi således et eksempel på, hvordan kritikken gennem et spørgsmål om, hvorvidt AAH har været beskyttende over for radikale imamer, foretages på en set fra AAHs perspektiv tilfældigt valgt måde, fordi journalistens normativitet er fremmed for hende og jf. hendes partitilhørsforhold ikke noget, hun nødvendigvis har været nødt til at forholde sig til tidligere (jf. analyse i Jørgensen 2010a).

Et aspekt, som dog ikke kan udelades, når jeg skal vurdere ansvar og intentionalitet i forhold til AAHs muligheder for selvfremstilling, er, at journalisten også med sine spørgsmål er indlejret i en række overvejelser om, hvordan informanten bliver givet mulighed for at fremstille sig selv. Her kan professionsbaserede krav om at tilfredsstille de journalistiske nyhedskriterier om sensation og konflikt, ønsket om at følge en én gang fastlagt redaktionel linje, hensyn til oplagstal, til politiske venner og fjender og til personlige ditto forskyde fokus fra den saglige videreformidling af interviewpersonens meninger (se f.eks. Schultz 2005, Carpentier 2006:208).

Sammenfattende kan det siges, at interviewets titel har været selvbekræftende. Selv om AAHs erklærede ønske var at vise, at muslimer var troværdige, har journalistisk praksis påvirket hendes muligheder for at fremstille sig selv, sådan som hun gerne ville.

Identitetsmæssige forskelle: Asmaa og Politiken

Da identitet altid er konstitueret ved forskellighed, er det, for at forstå hvilke muligheder AAH har for selvfremstilling, også vigtigt at se på, hvordan journalistens identitet fremstilles. Han identitet bør dog ikke analyseres uafhængigt af den institution, han er ansat på, og derfor vil dette afsnit også handle om Politiken og Politikens redaktionelle linje på det integrations- og indvandrerpolitiske

område. Fra journalistens spørgsmål ses det, at integration og terrorbekæmpelse er højt prioriteret, som det var almindeligt i 2007. Det ses videre at kritikken af såkaldte 'radikale imamer' er prioriteret (jf. også argumenter i Holm, Jarlner & Jespersen 2003 og Seidenfaden 2007). Vi har også set, at kritikken af dem modstilles med det, Venstre-fløjen i mange år er blevet beskyldt for, nemlig at overbeskytte yderliggående personer, såfremt disse var religiøse (Dyrberg 2009). Kritikken af radikale imamer underbygger derfor Politikens redaktionelle linje som er kritisk, såfremt der er tale om religiøs tvang, som kan ske gennem religiøse autoriteter. Det er vigtigt at bemærke, at definitionen af visse imamer som radikale forholdsvist tidligt forbindes med deres forståelse af muslimske ægteskabsnormer og deres syn på homoseksuelle muslimer. Disse spørgsmål er et udtryk for Politikens liberale indstilling til kulturel forskellighed og til homoseksuelle. Her må journalistens forforståelse af imamer som autoriteter dog være afgørende for hans beslutning om at lægge op til, at de burde kritiseres for deres forståelse af islam. Journalisten viser sidst i interviewet interesse for tørklædedebatten, både angående burka hos pædagoger og burkabeklædning på Folketingets talerstol. Hans kritiske spørgsmål er interessante, fordi Politiken som den allerførste avis tilbage i 1990'erne førte en kampagne for FDB-medarbejderes ret til at bære tørklæde (Interview med Jacob Fuglsang). Her er tydelig en ambivalent position, hvor graden af tildækning og dermed graden af synlighed og bevægelsesfrihed kan være central. Endelig er avisens sympati for Enhedslisten også tydelig, hvilket ses i spørgsmålet om de dårlige meningsmålinger, og afslutningsvist hvor journalisten inddrager de politisk-strategiske implikationer af AAHs synspunkter for, om Enhedslisten kommer i Folketinget.

Værditilkendegivelserne refereret oven for kan tilskrives Politikens centrale placering i den værdidebat, som har forløbet i perioden 2001 – 2007, hvor spørgsmålet om religionens plads i det offentlige rum, om minoritetsgruppers kulturelle rettigheder og om opfattelsen af dansk kultur og tradition har været centrale. Dette har ført til komplekse, nuancerede meninger som både har været formuleret som avisens generelle holdning på f.eks. lederpladsen men også har været formuleret af enkelte journalister med tilknytning til avisen.¹³

Fra dette afsluttende afsnit har vi set, hvordan det, der kan afgrænses som Politikens identitet, konstituerer AAHs muligheder for at fremstille sig selv. Politikens centrum-venstre-orienterede og på mange måder indvandrervenlige linje har givet anledning til komplekse spørgsmål fra journalisten, hvor behovet for at belyse forskellighed måske har medført mere lukkede og værdiladede spørgsmål, end det ville have været tilfældet, hvis AAH havde været f.eks.

højrefløjspolitikker. De journalistiske nyhedskriterier kan således tænkes at være blevet skærpet ved, at avisens kollektive identitet på mange måder er forenelig med AAH og Enhedslistens synspunkter.

Kilder:

- Andreassen, Rikke, 2005: *Gender, race, sexuality and nationality*, ph.d.-afhandling, Department for History, University of Toronto.
- Bang, Henrik & Jørgensen, Signe Kjær, 2009: "Political authority as genuiness – how to transgress new public spheres", i: *Northern Lights*, 2009: 73-94.
- 2007: "Expert citizens in celebrity publics", i: Bang, Henrik & Esmark, Anders (red.): *New publics with/out democracy*. Frederiksberg. Samfundslitteratur/ Nordicom, 177-212.
- Borre, Ole & Andersen, Jørgen Goul, 2003: *Politisk forandring: værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001*, Århus, Forlaget Systime.
- Bredal, Bjørn, 2009: *Politiken mod Politiken*, København, Politikens forlag.
- Bro, Peter, 1998: *Journalisten som aktivist: om presse, politik og demokratisk debat*, København, Fremad.
- Carpentier, Nico, 2006: "Identity, contingency and rigidity: The (counter-)hegemonic constructions of the identity of the media professional", in: *Journalism*, 6:2: 199-219.
- van Dijk, Teun A., 2009: *Society and discourse. How social contexts influence text and talk.*, Cambridge, Cambridge University Press.
- 2008b: *Discourse and power*, Basinstoke, Palgrave Macmillan.
- 2008a: "War rhetoric of a little ally", i: Chouliaraki, Lilie (red.): *Soft power of war*, London, Routledge, 61-83.
- 2000: "Ideologies, racism, discourse: debates on immigration and ethnic issues", i: ter Wal, Jessika & Verkuyten, Meykel (red.): *Comparative perspectives on racism*, London, Ashgate, 91-116.
- 1993: "Analyzing racism through discourse analysis", i: Stanfield, J. (red.): *Race and ethnicity in research methods*, Newbury Park, Californien, Sage, 93-134.
- 1976: "Philosophy of action and theory of narrative", in: *Poetics*, 5: 287-332.
- van Dijk, Teun A. & Wodak, Ruth, 2000 (red.): *Racism at the top. parliamentary discourses on ethnic issues in six European countries*, Klagenfurt, Drava Verlag.
- Dyrberg, Torben Bech & Torfing, Jacob, 1995: "Politik og institutioner", i: Jensen, C. & Torfing, J. (red.): *Nyere statsteori*, Ålborg, Ålborg Universitetsforlag, 115-133.
- Dyrberg, Torben Bech, 2009: "Fra venstreorientering til desorientering", paper præsenteret på *Dansk selskab for statskundskabs årsmøde* d. 24.-25. oktober, Nyborg Strand.
- Fairclough, Norman, 2003: *Analysing discourse*, London, Routledge.
- 1998 [1989]: *Language and power*, London, Longman publishers.

- 1992: *Discourse and social change*, Malden, Massachusetts, Cambridge Polity Press & Blackwell Publishing Ltd.
- Hervik, Peter, 2001: *Mediernes muslimer*, København, Nævnet for etnisk ligestilling.
- Hjarvard, Stig, 2007: "Den politiske presse: En analyse af danske avisers politiske orientering", i: *Journalistica*, 5: 27-53.
- Holm, Adam, Jarlner, Michael & Jespersen, Per Michael, 2003: *Islam i Danmark – Tanker om en tredje vej*, København, Gyldendals forlag.
- Jacobsen, Brian, 2009: *Religion som fremmedhed i dansk politik. En sammenligning af italesættelser af jøder i Rigsdagstidende 1903-45 og muslimer i Folketingstidende 1967-2005*, ph.d.-afhandling, Institut for tværkulturelle og regionale studier, Københavns Universitet.
- Jarlner, Michael & Jerichow, Anders, 2005: *Grænser for Gud? Giv det verdslige samfund en chance*, København, Gyldendal.
- Jørgensen, Signe Kjær, 2010c under udarbejdelse: "Sharia, dødsstraf og religiøs autoritet: Er der særlige talebetingelser i den offentlige debat?", i: Pedersen, Marianne Holm & Rytter, Mikkel (red.): Titel ikke fastlagt.
- 2010b, i tryk: "Why wear a headscarf in parliament? Discursive struggles preceding the 2007 general election in Denmark", i: Flood, Hutchings, Nickels & Miazhevich (red.): *Islam in the Plural*, Amsterdam, Brill Publishers.
- 2010a): "Kritik, journalistik og Asmaas valgkamp 2007", i: *Humaniora*, 1: 16-19.
- Jørgensen, Signe Kjær & Risager, Bjarke, 2008: "Plads til troen på den danske venstrefløj? Debatten om Asmaa Abdol-Hamid", *upubliceret manuskript*.
- Khankan, Sherin, 2006: *Islam og forsoning – en offentlig sag*, København, Lindhardt og Ringhof.
- Kühle, Lene, 2006: *Moskéer i Danmark – Islam og muslimske bedesteder*, Gylling, Univers.
- Laclau, Ernesto, 2000: "Identity and hegemony: the role of universality in the constitution of political logics", in: Butler, Laclau & Žižek: *Contingency, hegemony, universality*, London, Verso, 44-89.
- 1994: "Hvorfor betyder det tomme udtryk noget i politik?", i: Dreyer Hansen, Allan, m.fl. (red.): *Det radikale demokrati – diskursteoriens politiske perspektiv*, Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 135-147.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal, 1985: *Hegemony and Socialist strategy*, London, Verso.
- March, James & Olsen, Johan, 1989: *Rediscovering institutions. The organizational basis for politics*, New York, Free Press.

- Mikkelsen, Flemming, 2008: *Indvandring og integration*, København, Akademisk forlag.
- Mylenberg, Troels & Davidsen-Nielsen, Mette, 2008: *Varm luft i en kold tid*. Kronik læst på <http://www.berlingske.dk/debat/varm-luft-i-en-kold-tid>
- Rafiq, Mohammad, 2004: *Kærlighed kan ikke arrangeres*, Gylling, Høst og Sønns forlag.
- Roy, Olivier, 2004: *Globalised Islam. the search for a new Umma*, London, Hurst and company.
- Schmidt, Garbi, 2007: *Muslim i Danmark - Muslim i verden: en analyse af muslimske ungdomsforeninger og muslimsk identitet i årene op til Muhammad-krisen*, Uppsala, Swedish Science Press.
- Schultz, Ida, 2007: "Fra partipresse til omnibuspresse til segmentpresse", i: *Journalistica*, 5: 5-26.
- 2005: *Bag om nyhedskriterierne*, ph.d.-afhandling, indleveret ved Institut for kommunikation, journalistik og datalogi, Roskilde Universitetscenter.
- Seidenfaden, Tøger, 2007: *Absolut Tøger*, København, Rosinante.
- Seidenfaden, Tøger & Engelbrecht Larsen, Rune, 2007: *Karikaturkrisen – En undersøgelse af baggrund og ansvar*, København, Politikens forlag.
- Simonsen, Jørgen Bæk, 1995: *Politikens Islamleksikon*, København, Politikens forlag.
- Yilmaz, Ferruh, 2006: *Ethnicized ontologies: from foreign worker to Muslim immigrant*, ph.d.-afhandling, University of California, San Diego. U.S.A..
- Wodak, Ruth & van Leeuwen, Theo, 1999: "Legitimizing immigrant control: a discourse-historical analysis", in: *Discourse Studies*, 1: 1: 83-118.
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael, 2001: *Methods of critical discourse analysis*, London, Sage Publishers.
- Wodak, Ruth & Reisigl, Martin, 2000: "'Austria First'. A discourse-historical analysis of the Austrian 'anti-foreigner-petition' in 1992 and 1993", in: Wodak & Reisigl (red.): *The semiotics of racism*, Wien, Passagen Verlag, 269-304.
- Wodak, Ruth, 2007: "Pragmatics and critical discourse analysis", in: *Pragmatics & Cognition*, 15:1: 203-225.

Avisartikler

- Information: "Terrorpakken: Politistat Danmark". 5. januar 2002 af Carsten Agger.
- Jyllandsposten: "Åben høring i folketinget om terrorpakke". 14. januar 2002a af Jette Elbæk Maressa.
- Jyllandsposten: "Ekspert kritiserer anti-terror-pakken". 31. januar 2002b af Jakob Rubin.

Politiken: "Flertal for terrorkpakken". 1. februar 2002 af Rikke Egelund.

Jyllandsposten: "Bag nyheden: Ud af ghettoen". 26. maj 2004 af Ralf Pittelkow.

Berlingske Tidende: "Folkestyret trues af juristeri". 28. juli 2004a. af Michael Pihl.

Berlingske Tidende: "Folkestyret trues af juristeri". 29. juli 2004b. af Lars Hedegaard.

Berlingske Tidende: "Tredje fejltagelse i udlændinge". 18. december 2004c af Karen Jespersen.

Berlingske Tidende: "Har for modersmålet øre". 10. februar 2005 af Kathrine Winkel-Holm.

Politiken: "Statsterrorisme. De basale frihedsrettigheder er under angreb", 16. juni 2006 af Jacob Mchangama.

Politiken: "Krarup: Tørklæde er som hagekors". 19. april 2007a af Mikael Børsting & Matias Seidelin

Politiken: "Den håndfaste muslim fra Vollsmose" 20. april 2007b af Claus Blok Thomsen.

Jyllandsposten: "Pia K. bakker Krarup op". 20. april 2007a af Anne Mette Svane.

Politiken: "Da hagekorset satte dagsordenen igen". D. 22. april 2007c af Mikael Børsting & Matias Seidelin.

Jyllandsposten: "Vi mangler en præcis holdning". 24. april 2007b af Jens Forman.

Berlingske Tidende: "Bendt Bendtsen: Nul burka i det offentlige" 3. maj 2007 af Morten Henriksen & Jesper Termansen

Politiken: "Hjort: Ingen job uden at give hånd". 4. maj 2007d af Rasmus Emborg & Christine Cordsen.

Politiken: "Hvad er meningen?: "Burkaen er skadelig for den menneskelige kontakt"". 4. maj 2007e af Mikael Børsting.

Politiken: "PET: Terrormistænkte har direkte forbindelse til Al-Queda". 5. september 2007f af Thomsen, Findalen, Skjoldager, Lindquist & Ilsøe

Politiken: "Håb og frygt. Ny præsident i Libanon - samme problemer". 23. september 2007g skrevet som leder.

Politiken: "Reel demokratisk indflydelse for at hindre eksklusion". 23. september 2007h af Asmaa Abdol-Hamid.

Politiken: "Der er et billede af at muslimer er tvetungede og uærlige". 23. september 2007i af Morten Skjoldager & Mikael Børsting.

Andre kilder og webkilder

Brev fra Familiestyrelsen til Københavns Kommune af 18. januar 2007, hvor styrelsen fortolker Servicelovens §167; 21.

Gallup-undersøgelse 2009, bearbejdet af Widad Makhukhi, Politikens hus.

Interview med suppleant til Folketinget Asmaa Abdol-Hamid

Interview med tidl. debatredaktør, nuværende indlandsredaktør på Politiken Jacob Fuglsang

Interview med medlem af Folketinget Kamal Qureshi.

Interview med medlem af Folketinget Naser Khader.

Interview med journalist på Politiken Morten Skjoldager.

Interview med chefredaktør på Politiken Tøger Seidenfaden.

Personlig kommunikation 28. februar 2009. Email fra Asmaa Abdol-Hamid.

Ritzau 2002: *Jurister kritiserer terrorpakke*. 28. marts 2002.

Ritzau 2006: *Abu Laban taler med to tunger*. 1. februar 2006.

Ritzau 2007a: *Minister vil ikke forbyde burka hos dagplejemor*. 2. maj 2007.

Ritzau 2007b: *Uden håndtryk intet job til indvandrerkvinder*. 4. maj 2007.

Socialistisk Folkeparti's retspolitik (besøgt 5. maj 2009)

<http://www.sf.dk/default.aspx?func=article.view&id=11254>

Radikale Venstre's retspolitik (besøgt 5. maj 2009)

<http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=10068>

Abstract

The article shows how the headscarf-wearing Socialist Asmaa Abdol-Hamid, who ran for a seat in Folketinget in 2007, was subjected to prejudices and suspicion. By means of a critical discourse analytical (CDA) framework, it is shown how a reporter from the daily Politiken presents her as someone driven by her Muslim faith, and that this restricts her options for presenting her personal identity. However, the analysis also reveals many mistakes and mishaps during the interview in question that blur her identity and political agenda. The article ends up outlining five major points of critique. These points are assumed to be indicative of some of the problems that Muslims face when they try to enter Danish parliament. Finally, the article outlines the by autumn 2007 position on several immigration related issues of the daily Politiken.

Kort forfatterpræsentation

Signe Kjær Jørgensen er ph.d.-studerende ved Institut for statskundskab, KU. Hun arbejder med teorier om demokrati, repræsentation og offentlighed og empirisk analyserer hun, hvordan muslimer bliver fremstillet og fremstiller sig selv i den offentlige debat fra 2001- 2007. Signe Kjær Jørgensen har tidligere skrevet om 'nye offentligheder', medborgerskab, legitimitet og nye former for deltagelse, og hun har desuden anmeldt en række samfundsvidenskabelige bøger i danske og internationale tidsskrifter.

¹ Tak til Anders Berg-Sørensen, Asmaa Abdol-Hamid, Cecilie Givskov, Christel Stormhøj, Karen Lauterbach, Morten Skjoldager pva. Morten Skjoldager og Mikael Børsting, Mustafa Hussain, Nils Holtug, Stig Hjarvard, Tøger Seidenfaden, redaktionsgruppen bag temanummeret og to anonyme reviewere for nyttige kommentarer.

² Jeg antager, at der er en vis sammenhæng mellem hvad avisens chefredaktion og andre redaktører mener, som er det, der tegner avisens redaktionelle linje, og hvilke normer og værdier journalisterne udtrykker. Min informant, Jacob Fuglsang, har benævnt dette en 'Politiken-kultur' (interview med Jacob Fuglsang).

³ Dette underbygges af en nyere læserundersøgelse (2009) viser, at 7 ud af 10 af Politikens læsere ved valget i 2007 havde stemt på et parti med et minoritetsvenligt standpunkt enten Enhedslisten (28,7%), Socialistisk Folkeparti (16,9%) eller Radikale Venstre (23,4%) (Gallup 2009).

⁴ På grund af min egen identitet som medlem af den danske majoritetskultur, erkender jeg hermed også, at min afgrænsning af diskurser er præget af hverdagsforståelser, som gør, at jeg medvirker til reproduktionen af nogle af de magtforhold, jeg kritiserer (jf. Jacobsen 2009:37, Fairclough 1998 [1989]).

⁵ En komplementerende forståelse er, at diskurserne er blevet sedimenterede gennem en langvarig tilstedeværelse samme sted (Dyrberg & Torfing 1995:121).

⁶ Laclau & Mouffe betegner betydningsfastlæggelse som hegemonisk intervention (Laclau & Mouffe 1985:134 ff.). Laclau specificerer i en nyere tekst (2000), at hegemoni er karakteriseret ved "*unevenness of power*", hvor han dermed henviser til, at en diskurs i en hegemonisk intervention for en kort tid underordner sig al den mening som tilskrives af andre diskurser (Laclau 2000:54). Han skriver desuden, at hegemoni er karakteriseret ved "[expanding] *the generalization of the relations of representation as condition of the constitution of a social order*" (Laclau 2000:57) Hermed mener Laclau, at den hegemoniske intervention skaber nye ækvivalenskæder mellem betegnere, og at den dermed gradvist skaber mere orden (eventuelt en ny orden) i det område, hvor der før var kampe (jf. også Laclau 1994:144). Alternativet til den hegemoniske orden er åbenhed (Laclau & Mouffe 1985:134). Med 'åbenhed' forstår Laclau & Mouffe, at alle betegnere potentielt er helt åbne for betydningstilskrivning indtil en dislokation (eller hvis den

har en stærkere karakter antagonisme) giver anledning til diskursive kampe om betydningsfastlæggelse. Bevægelsen fra åbenhed til hegemoni og tilbage igen sker således i diskursive kampe.

⁷ Enkelte afsnit af interviewet er ikke næranalyseret men kun refereret. Dette skyldes at jeg har vurderet at kampen mellem diskurser i disse afsnit er mindre vigtig for at forstå betingelserne for AAHs selvfremsættelse i Politiken.

⁸ Dijk skriver, at nyracistisk tankegang, er kendetegnet ved: "(a) **member-ship devices**: by color, 'race' or nationality, e.g., 'We white people', 'We Dutch people', etc.; (b) **activities**: racist practices/discourse (talking negatively about minorities, discrimination, differentiation, exclusion, inferiorisation and problematisation etc.); (c) **goals**: 'Keeping them down and out.'; (d) **values**: e.g., the purity and priority of the own group; (e) **position**: superiority and dominance over Others; (f) **resources**: our territory, space, nation, and white color, and preferential access to all social resources." (van Dijk 2000:97-98, fremhævnning i original).

⁹ De to grupper fremstod i regeringens diskurs (Fogh I og II) som synonyme, hvilket ofte blev afspejlet i den offentlige debat.

¹⁰ Jeg har ikke selv kunnet finde en udtalelse fra hende om emnet, og AAH har selv nægtet at have sagt sådan (personlig kommunikation 28.2.2009).

¹¹ I den offentlige debat blev 'niqab', som er heldragt uden øjentildækning, dog hurtigt erstattet med 'burka', som er en heldragt, hvor kvinden har et net eller slør for øjnene (jf. Berlingske Tidende 2007, Politiken 2007d, Politiken 2007e, Ritzau 2007a og b).

¹² Jf. også tidligere sager med Mona Sheikh, som i 2001 intenst blev udspurgt om dødsstraf, og den tidligere omtalte Fatima Shah (Jørgensen 2010c)

¹³ Jf. interview med Jacob Fuglsang og interview med Morten Skjoldager tillige med debatbøger ss. Holm, Jarlner & Jespersen 2003, Jarlner & Jerichow 2005, Seidenfaden 2007, Seidenfaden & Engelbrecht Larsen 2007, se desuden analysen i Bredal 2009.